

Ruben Willaert
restauratie & archeologie

Archeologisch vooronderzoek Nieuwe Begraafplaats (Vleteren)

Colofon

Ruben Willaert bvba

Auteur: D. Demey

Foto's en tekeningen: Ruben Willaert bvba

In opdracht van: Gemeente Vleteren

Wetenschappelijke begeleiding: Jan Decorte (Archeo7)

© Ruben Willaert bvba, Sijsele, 2011

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoud

1. Inleiding.....	5
1.1. Kader	5
1.2. Onderzoeksopzet en uitgangspunten.....	5
1.3. Ruimtelijke situering	6
1.3.1. Algemeen.....	6
1.3.2. Aardkundige data.....	6
1.3.3. Archeologische data.....	7
2. Methode	12
2.1 Algemeen.....	12
2.2 Aanleg en documentatie van de proefsleuven en kijkvensters	12
2.3 Documentatie van de proefsleuven en kijkvensters.....	14
2.4 Spoorbewerking	14
2.5 Vondstverzameling	14
2.6 Uitwerking	15
2.7 Databeheer	15
3. Resultaten.....	16
3.1 Profielopbouw en bodems.....	16
3.2 Archeologische waarnemingen	17
3.2.1 Bodemsporen	18
3.2.2 Datering en fasering	20
3.2.3 Interpretatie.....	20
3.2.4 Vondstcategorieën.....	25
3.3 Waarde van de archeologische resten	30
3.3.1 Inhoudelijke waarde van de pre- en vroeg- historische resten	30
3.3.2 Fysieke waarde van de pre- en vroeg- historische resten	30
3.3.3 Waarde van de oorlogsresten.....	31
4. Conclusies en aanbevelingen.....	33
4.1 Geïnventariseerde archeologische resten	33
4.2 Aanbevelingen	34
5. Literatuur	35

Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied

Provincie:	West-Vlaanderen
Gemeente:	Vleteren
Kadastrale gegevens:	Vleteren, (Afd. 1 Oostvleteren, Sectie A, perceelnrs 341e en 344c
Opdrachtgever:	Gem. Vleteren
Projectverantwoordelijke (vergunninghouder):	Dieter Demey Ruben Willaert bvba T: 050/362820 E: info@rubenwillaert.be
Bevoegde overheid:	Agentschap Onroerend Erfgoed Werkhuisstraat 9 8000 Brugge T: 050 44 28 07 E: sam.dedecker@rwo.vlaanderen.be
Wetenschappelijke begeleiding:	Jan Decorte (Archeo7)
Metaaldetectie:	Dieter Demey
Nr. opgravingsvergunning:	2011/438
Nr. vergunning metaaldetectie:	2011/438 (2)
Projectcode:	VLEKA-11
Uitvoering van het veldwerk:	12/12/2011 -14/11//2011
Beheer en plaats documentatie:	Archeo7, Heuvelland
Beheer en plaats van stalen en vondsten:	Archeo7, Heuvelland

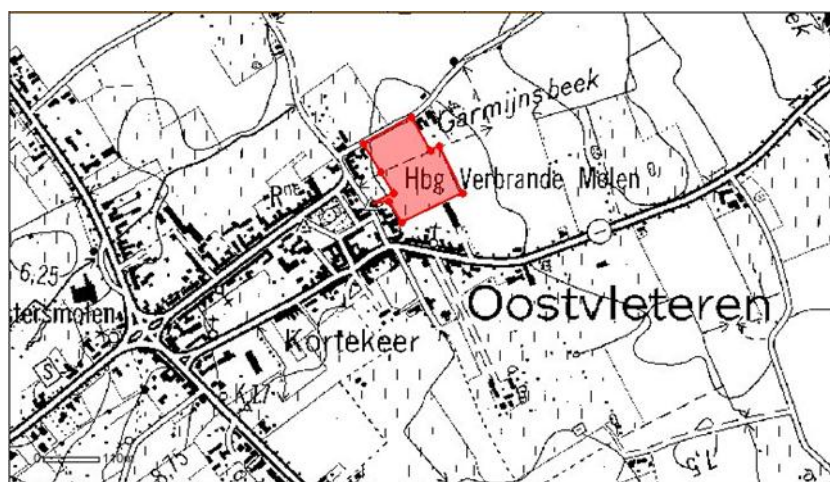

1. Inleiding

1.1. Kader

De gemeente Vleteren plant de aanleg van een nieuwe begraafplaats in Oostvleteren (prov. West-Vlaanderen). De nieuwe begraafplaats wordt voorzien op een terrein van 2 ha 03. Het terrein ligt ten oosten van de dorpskern, in een open landbouwgebied afgebakend door de Kasteelweg in het noorden en de percelen langs de Oostvleterenstraat in het zuiden. Grondeigenaar is de gemeente Vleteren.

Figuur 1 Locatie plangebied Nieuwe Begraafplaats

Omdat de geplande begraafplaats naar verwachting eventueel aanwezig archeologisch erfgoed in de ondergrond van het plangebied zal aantasten, is door het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse Overheid (voormalig agentschap Ruimte en Erfgoed) aanbevolen om op deze locatie een archeologische terreininventarisatie door middel van proefsleuven uit te voeren.

De terreininventarisatie is uitgevoerd door het archeologisch projectbureau Ruben Willaert bvba in opdracht van de gemeente Vleteren. Het terreinwerk is uitgevoerd van 12 december tot en met 14 december 2011. Uitwerking en rapportage van de onderzoeksresultaten zijn uitgevoerd tussen 15 en 16 december 2011.

1.2. Onderzoeksopzet en uitgangspunten

Doel van onderhavig onderzoek was het vlakdekkend archeologisch inventariseren van 2,03 hectare van de projectlocatie ten zuiden van de Kasteelweg. Uitgangspunten voor het

onderzoek vormden de bijzondere voorschriften opgenomen in de vergunning voor uitvoering van een archeologische terreininventarisatie 2011/438 (08 december/11-35972).

De opgraving en uitwerking van de onderzoeksresultaten zijn uitgevoerd door D. Demey (archeoloog en projectverantwoordelijke) en D. Degroote (archeoloog). F. Beke (archeoloog) hielp bij de uitwerking. Determinatie van keramiek en andere vondsten is uitgevoerd door D. Demey.

De terreininventarisatie is uitgevoerd in samenwerking met landmeter-expert G. Barbier (AR-TO, Brugge). W. De Clercq (Universteit Gent) en S. Vanhoutte (Onroerend Erfgoed) verleenden bij de uitwerking van het onderzoek advies met betrekking tot de pre- en vroeg-historische resten. M. Dewilde (Onroerend Erfgoed) verleende bij de waardering van de resten uit de Eerste Wereldoorlog advies. Het kraanwerk is uitgevoerd door dhr. J. Berten (Berten bvba, Oostvleteren).

1.3. Ruimtelijke situering

1.3.1. Algemeen

Het projectgebied ligt in West-Vlaanderen, op het grondgebied van de gemeente Vleteren. Het ruim 2 ha grote terrein onmiddellijk ten O van de dorpskern van Oostvleteren. Het projectgebied situeert zich tussen de Kasteelweg en de percelen gelegen noordelijk van de Oostvleterenstraat. Het projectgebied heeft als kadastrale omschrijving: Vleteren, 1^e Afdeling Oost-Vleteren, Sectie A, perceelnummers 641e en 644c. Bij aanvang van het onderzoek waren betrokken percelen vrij van bebouwing of obstakels. Perceel 644c was tot recent in gebruik als maïsakker. Perceel 641e deed dienst als grasland.

Binnen het projectgebied varieert het maaiveld tussen 7,39 en 8,47 m +TAW (Tweede Algemene Waterpassing). Wat microreliëf is onderscheidbaar op perceel 641e ter hoogte van een poel en een stenen waterput.

1.3.2. Aardkundige data

De gemeente Vleteren is gelegen in de Westhoek, aan de overgang naar de IJzerpolders en Zandlemig Vlaanderen, aan de samenvloeiing van de IJzer en de Poperingevaart.

De Quartairgeologische kaart van Vlaanderen schaal 1:20.000 situeert ter hoogte van het projectgebied eolische zandleem uit het Weichseliaan op laatpleistocene fluviatiele sedimenten (profiel 3, codes *ELPw* op *FLPw*).¹

De Bodemkaart van Vlaanderen, schaal 1:20.000 beschrijft ter hoogte van het projectgebied droog lemige zandleem met textuur B horizont (code *Lbaz*).²

1.3.3. Archeologische data

De Nieuwe Begraafplaats wordt voorzien in een gebied waarvoor een hoge archeologische verwachting dient vooropgesteld (cf. bijzondere voorschriften opgenomen in de vergunning 2011/438). De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) beschrijft er immers verschillende bekende archeologische vindplaatsen in de directe omgeving. Binnen de planlocatie zelf zijn geen archeologische vindplaatsen bekend.

Meest relevant voor het archeologisch onderzoek van de planlocatie zijn de CIA-locatienrs. 70002, 150310 en 151095. CAI-locatienr. 70002 verwijst naar een klein noodonderzoek dat is uitgevoerd na de brand in de Sint Amanduskerk in 1977. Destijds zijn ter hoogte van de koorpartij resten van een bedehuis en een koor uit de Volle Middeleeuwen gedocumenteerd. CAI-locatienrs. 150310 en 150311 verwijzen naar het onderzoek van twee bunkers en geassocieerde infrastructuur bij de Deberghstraat in 2005 en 2006. Onderzoekers van het Vlaams Instituut voor Onroerend Erfgoed documenteerden er geknikte loopgraven en twee ingegraven Belgische betonnen bunkers. De resten van loopgraven zijn er beschreven als greppelsporen die 1,5 tot 1,75m breed zijn en 0,5m diep ingegraven. Van eventuele bekleding zijn geen sporen opgemerkt.³

---

¹ <http://Geo-Vlaanderen.GisVlaanderen.be>; Bogemans, 2005.

² <http://Geo-Vlaanderen.GisVlaanderen.be/-Geo-Vlaanderen/Bodemkaart>

³ Dewilde 2009

Figuur 2 Romeinse brandrestengraven langs de Keiweg bij Oostvleteren.⁴

CAI-locatienr. 151095 beschrijft tot slot relevante waarnemingen langs de Keiweg. Tijdens wegenwerken door de VLM zijn hier in 2010 onder andere drie brandrestengraven en een greppel uit de Romeinse periode aangetroffen. Opgemerkt werd dat met uitzondering van de bijzettingen, de oude sporen zeer slecht zichtbaar waren ten gevolge van het aanwezige bodemtype.⁵ Er is sprake van sporen waarvan enkel onderste vullingen te onderscheiden zijn, alsook van feitelijke vervaging van sporen binnen de tijdspanne van het onderzoek.

Een slechte conservering of leesbaarheid van archeologische grondsporen is karakteristiek voor de zgn. verbruinde gronden. De problematiek is goed bekend van archeologische onderzoeken in zandlemig Vlaanderen⁶ en Nederlands Limburg⁷ waar diepe verbruining is vastgesteld bij lemige sedimenten in zowel primaire als secundaire positie. Door een combinatie van chemische en fysische verwerking vervagen de subtiele kleurverschillen die archeologische spoorvullingen laten onderscheiden van het ongeroerd moedermateriaal.⁸ In voorkomend geval indiceert enkel antropogene bijmenging als fragmenten houtskool, verbrande leem en, of archeologische vondsten als aardewerk of vuursteen nog de aanwezigheid van de gedegradeerde antropogene sporen en de potentiële locatie van diepere spoorresten.

Het is helemaal geen toeval dat bij de Keiweg uitsluitend brandrestengraven zijn geregistreerd in het opgravingsvlak direct onder de teelaarde. Hoewel intensief doorwoeld door mollengangen blijft de houtskoolrijke spoorvulling van de bijzettingen immers herkenbaar.

⁴ Gheysen 2010

⁵ Gheysen 2010, 11.

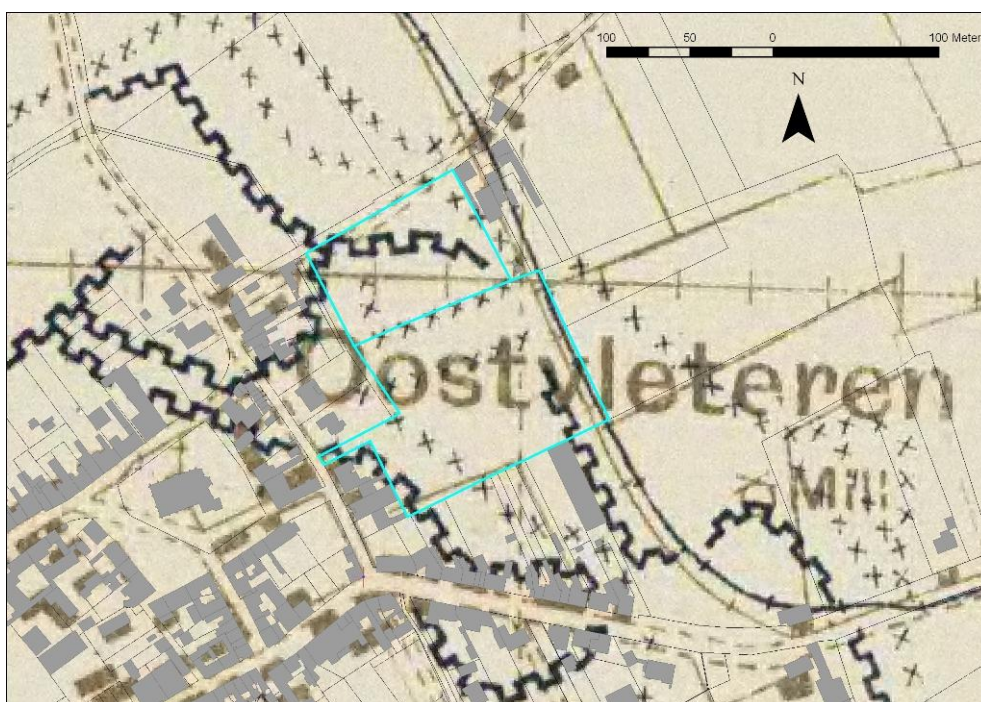
⁶ Bv. in de Westhoek te Poperinge en Staden zie Van Couwenberghe & Ryssaert 2011 en De Gryse e.a. 2011. Bv. in Dendermonde zie Demey 2011.

⁷ Bv. in het Maasdal te Itteren-Emmaus zie Meurkens & Tol 2011, voor.

⁸ Hoewel nog weinig systematisch onderzocht zou de verwerking karakteristiek zijn voor oude cultuurgronden. Biologische bodemactiviteit zou een cruciale actor vormen en is verantwoordelijk voor de typische laterale en verticale migratie van vondstmateriaal (pers. med. Prof. Dr. Ph. Crombé, UGent).

1.3.4. Historisch-geografische data

Tijdens de Eerste Wereldoorlog bevond het projectgebied zich achter de geallieerde linies. Op een Engelse loopgravenkaart uit 1918 worden defensieve structuren onder vorm van verschillende gevechtloopgraven en prikkeldraadversperringen, alsook (smal)spoorweginfrastructuur beschreven oostelijk van de dorpskerk. Een projectie van de loopgravenkaart leert dat beschreven infrastructuur naar verwachting enkel interfereert met de periferie van het actuele projectgebied. Aangenomen wordt dat enkel de loopgraven een betekenisvolle impact zullen gehad op de ondergrond en nog herkenbaar kunnen zijn bij het archeologisch onderzoek.

Figuur 3 Projectlocatie Nieuwe Begraafplaats in 1918.⁹

De Atlas der Buurtwegen beschrijft het projectgebied rond 1840. Relevant is het ontbreken van gebouwen en de inrichting van het landbouwgebied hoofdzakelijk langs zuidwest-noordoost georiënteerde assen. Enkel in het zuidelijke deel van het plangebied lijken noordwest-zuidoost georiënteerde perceelgrachten in het bodemarchief voor te kunnen komen. In het verlengde van de afsluitingsweg naar de Kasteelstraat beschrijft de Atlas *Sentier 1145* die potentieel als puinrijk spoor in ondergrond bewaard zal zijn. Ook relevant is de geïllustreerde ruimtelijke samenhang met het *Château*, de kasteelsite die zich direct noordwestelijk van het projectgebied situeert.

⁹ xxx

Figuur 4 Projectlocatie Nieuwe Begraafplaats omstreeks 1840¹⁰

De Kabinetskaart van Ferraris beschrijft het projectgebied rond 1780 in meest algemene termen als open akkerland. Deel van de terreinen dichtst tegen de dorpskerk deden dienst als boomgaard. Hoewel detail ontbreekt suggereert de inkleuring een noordwest-zuidoost georiënteerde inrichting van het cultuurlandschap. Ook op de Kabinetskaart zijn binnen de grenzen van het projectgebied geen gebouwen afgebeeld.

¹⁰ http://www.giswest.be/artman/publish/cat_index_106.html

Figuur 5 Projectlocatie Nieuwe Begraafplaats omstreeks 1780¹¹

¹¹ http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerrarisCarte_nl.html

2. Methode

2.1 Algemeen

De planlocatie Nieuwe Begraafplaats is geïnterpreteerd door middel van proefsleuven. In totaal zijn twaalf proefsleuven en twee kijkvensters aangelegd. De proefsleuven hebben een gecombineerd oppervlak van 2.198 m². De kijkvensters hebben een gecombineerd oppervlak van 407 m². In totaal is een dekkinggraad van 12,8% bereikt.

De archeologische opgraving is uitgevoerd conform de bijzondere voorschriften opgenomen in de vergunning voor een archeologische opgraving 2011/438. Afwijkingen vormden onderwerp van overleg met de wetenschappelijke begeleider, ter vervanging van de erfgoedconsulent.

Overleg met de wetenschappelijke begeleiding vond plaats na opmaak van het plan van aanpak op 8 december en tijdens het terreinwerk op 12, 13 en 14 december. De wetenschappelijke begeleiding bezocht de locatie op 12 december. Onderwerpen van overleg vormden de algemene aanpak, interpretatie van vastgestelde vondsten en sporen, lokalisatie en vraagstelling van de kijkvensters, alsook de spoorbehandeling tijdens onderhavig onderzoek. Over de aardewerkscan en de vindplaatstypering is gecommuniceerd met Prof. Dr. W. De Clercq.

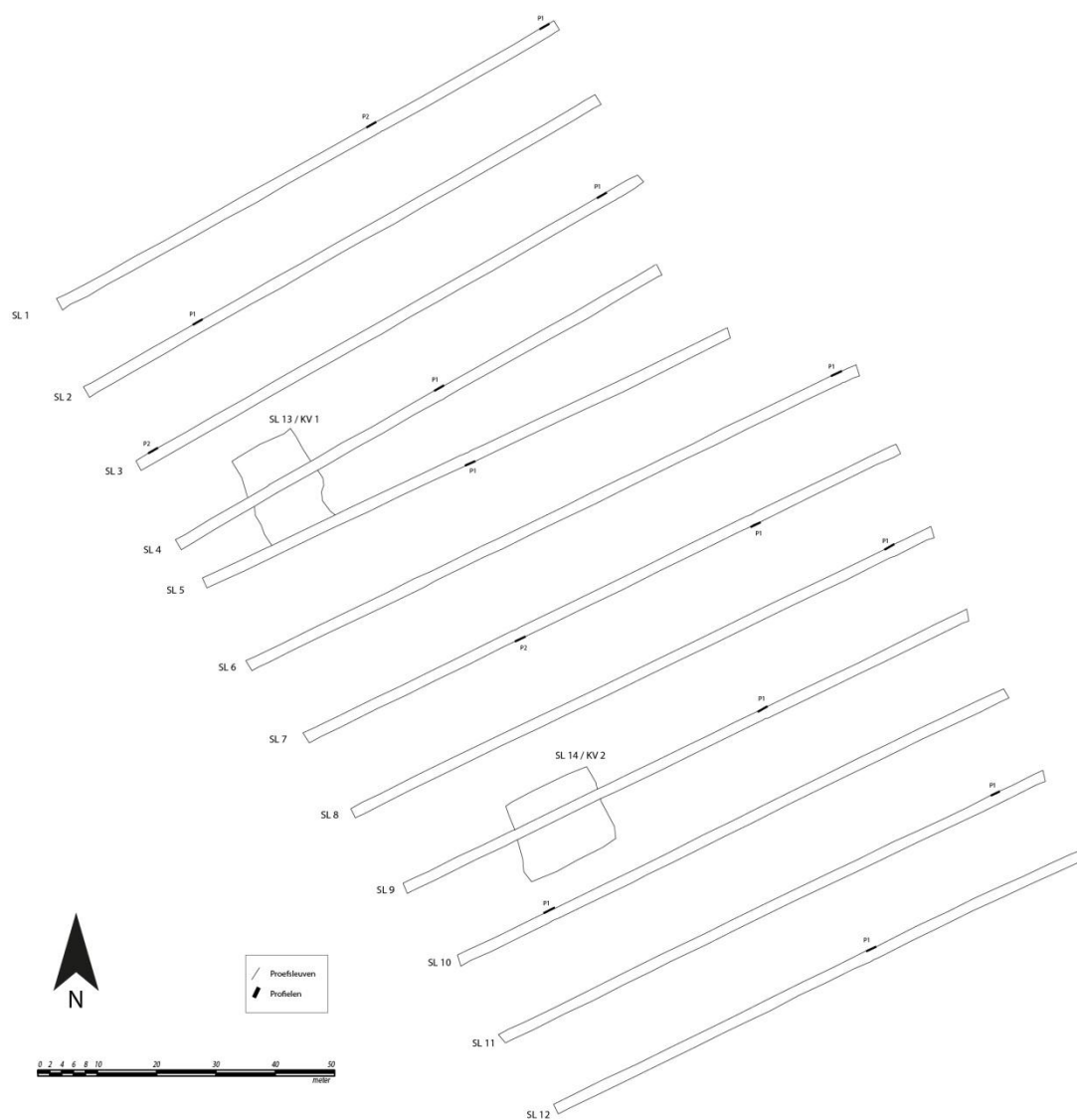
2.2 Aanleg en documentatie van de proefsleuven en kijkvensters

Het graafwerk is uitgevoerd met een 18 ton rupskraan met gladde bak. Omdat het archeologisch onderzoek dringend diende uitgevoerd is geopteerd om te werken met deze relatief lichte graafmachine. Tijdens de opgravingen is één sporenveld machinaal aangelegd. De ontgravingsdiepte varieert wat en is steeds gekozen in functie van de leesbaarheid van de archeologische sporen.

Het plan van aanpak voorzag in de aanleg van continue proefsleuven evenwijdig met de Kasteelweg noordelijk van het plangebied. Er is uitgegaan van een afstand van 15m tussen de sleuven. Teneinde interferentie met recente perceelgreppels te minimaliseren is plaatselijk afgeweken van deze basisopzet (m.n. op de grens tussen beide percelen). Voorgestelde oriëntatie diende om de WOI infrastructuur en post-middeleeuwse landinrichting die werden verwacht op grond van gevoerd bureauonderzoek haaks of schuin aan te snijden waardoor deze beter identificeerbaar zijn.

Doordat de archeologische sporen consequent verspreid zijn over het volledige plangebied en dus nadere begrenzing van de vindplaats weinig zinvol was, is geopteerd om door middel van de kijkvensters de vastgestelde archeologische vindplaats nader te typeren en de te verwachten sporendensiteit scherper te stellen.

Dit is betracht door de kijkvensters te plaatsen ter hoogte van de meest betekenisvolle proefsleufwaarnemingen. Er is geopteerd om één kijkvenster te situeren nabij een vrij geïsoleerde 'sleutelwaarneming', d.i. spoor 4-1. Een tweede kijkvenster is gesitueerd waar verschillende 'sleutelwaarnemingen' clusteren, d.i. sporen 9-5 t.e.m. 9-8.

Figuur 6 Locatie van de proefsleuven, kijkvensters en profielopnames

2.3 Documentatie van de proefsleuven en kijkvensters

De opgravingsvlakken zijn allen digitaal geregistreerd op het terrein door een landmeter-topograaf.

Tijdens de terreininventarisatie is de profielopbouw van het onderzoeksterrein bestudeerd door middel van 17 profielsecties. Deze bevonden zich in de wanden van proefsleuven, waarbij telkens ongeveer 2 m werd schoongemaakt en 1 m getekend en gefotografeerd en beschreven. Indien nodig zijn de secties doorgezet tot 20-30 cm beneden het opgravingsvlak. De profielsecties zijn zo gekozen, dat ze een maximaal aantal raaien van profielsecties vormen dwars over het onderzoeksterrein, en ook representatief zijn voor de vastgestelde verschillen in bodemopbouw. Alle sporen zijn beschreven aan de hand van standaard spoorformulieren.

2.4 Spoorbewerking

Er is gekozen voor een minimale spoorbewerking. Doorgaans volstonden de waarnemingen in vlak immers voor een globale vindplaatstypering. Ook het vondstmateriaal dat is verzameld bij de aanleg van de sleuven en de kijkvensters leverde een werkbare datering van de waargenomen archeologische fenomenen. Enkel spoor 4-1 is gecoupeerd en afgewerkt. Reden hiertoe was de verwachting dat het spoor vernield zou worden bij het dichten van de proefsleuven na de terreininventarisatie.

De keuze voor minimale spoorbewerking is bijkomend het resultaat van de slechte weersomstandigheden tijdens het terreinwerk. Door snel geaccumuleerde neerslag in de proefsleuven was het couperen van sporen en documenteren van coupes nagenoeg onmogelijk. Voordeel van de slechte weersomstandigheden was een verbeterde leesbaarheid van de bodemsporen. Het constant en weinig scherp licht door bewolking maakte dat ook subtiele kleurverschillen en bodemcontrasten te onderscheiden waren.

2.5 Vondstverzameling

Bij het aanleggen van de sleuven, coupes en profielen zijn vondsten met de hand verzameld, hetzij per spoor, hetzij per stratigrafische eenheid binnen een coupe. Een deel van de aanlegvondsten is aangetroffen onder de actuele bouwvoor in schijnbaar ongeroerd sediment. Deze zgn. “zwevende aanlegvondsten” zijn niet direct te associëren met herkende archeologische sporen. Bij het ontbreken van een leesbaar sporenvlak zijn zwevende aanlegvondsten manueel ingemeten.

Met betrekking tot het verzamelen van keramiek (excl. sub-recent), steen, glas en vondsten met een metalen component en bouwresten is niet gestreefd naar volledigheid maar naar representativiteit en preliminaire datering van waargenomen bodemsporen.

Met betrekking tot de metaaldetectie dient opgemerkt dat deze beperkt bleef het controleren van de opgravingsvlakken en het stort. Reden hiertoe was het ontbreken van zgn. 'tussenvlakken' net boven de opgravingsvlakken en omdat permanent begeleiden van de afgraving de kraan te veel zou ophouden.

2.6 Uitwerking

Tijdens de basisuitwerking zijn de opgravings-data geadministreerd, het vondstmateriaal geteld en verwerkt en is over het terreinwerk en de uitwerking gerapporteerd.

Wat de verwerking van het aardewerk betreft, is een vrij uitgebreide evaluatie uitgevoerd waarbij het aantal scherven per context is gekwantificeerd (d.m.v. scherventelling) en de aardewerkcategorieën bepaald. Het aardewerk is gedetermineerd door de auteur. Over de determinatie is gecommuniceerd met W. De Clercq en G. De Mulder (beiden op basis van voorliggend rapport en fotomateriaal) en S. Vanhoutte (die het materiaal persoonlijk heeft gezien).

2.7 Databeheer

De vondsten zijn tijdens de basisverwerking bewaard in het depot van Ruben Willaert bvba. Alle archeologische vondsten die tijdens de opgraving gedaan werden, zijn eigendom van de grondeigenaar, de gem. Vleteren. Conform de overeenkomst tot het uitvoeren van de archeologische prospectie tussen Ruben Willaert bvba en de gem. Vleteren zullen de vondsten en het opgravingsarchief na afronding van actueel onderzoek onder gebracht worden in het VIOE archief in Zarren of bij de intergemeentelijke archeologische dienst Archeo7.

3. Resultaten

3.1 Profielopbouw en bodems

Op de projectlocatie komen lichte zandleemsedimenten voor. De profielopbouw verschilt op beide percelen en vormt meest waarschijnlijk het resultaat van verschillend landgebruik.

Profiel 2 in sleuf 1 is representatief voor de profielopbouw op het intensief bewerkte perceel 644c. Onder een 40 tot 50 cm dikke laag teelaarde met scherpe ondergrens is een tot 40 cm dikke, sterk gehomogeniseerde bruine zandleem aanwezig die wordt geïnterpreteerd als zgn. verbruiningslaag (zie 1.3.3). Deze vormt de bovenzijde van het ongeroerde moedermateriaal en markeert de positie van het originele archeologische sporenvlak.

Enkel oude spoorvullingen met voldoende antropogene bijmenging als houtskool, verbrande leem en, of concentraties vondsten zullen op dit niveau nog herkenbaar zijn. Bij ontbreken van genoemde bijmenging dienen dieper liggende resten van sporen gezocht onder de verbruiningslaag, in het weinig verweerde uitgangsmateriaal. Recentere sporen als loopgraven uit de Eerste Wereldoorlog zijn te onderscheiden direct onder de teelaarde of toch in het bovenste deel van de verbruiningslaag.

Figuur 7 Profiel 2 in sleuf 1.

Profiel 1 in sleuf 7 is representatief voor de profielopbouw op het grasland perceel 641e. Onder een 25 tot 30 cm laag teelaarde is een verbruiningslaag waargenomen die doorgaans dunner is dan bij het noordelijke perceel, maar 25 tot 35 cm. Een bijkomend verschil is de diffuse overgang tussen bouwvoor en verbruiningslaag, indicatief voor extensief en ondiep bewerkte landbouwgrond. Onder het grasland situeert het originele sporenvlak zich op gemiddeld 30 cm –Mv. Ook hier zijn op dit niveau enkel oude sporen met duidelijke antropogene bijmenging onderscheidbaar. Het leesbaar niveau van de overige sporen situeert zich wat ondieper dan bij het akkerlandperceel, op gemiddeld 55 cm –Mv.

Figuur 8 Profiel 1 in sleuf 7

3.2 Archeologische waarnemingen

Op de projectlocatie situeert het archeologisch leesbaar niveau zich direct onder de bruinig grijze, gehomogeniseerde onverstoorde bovenkant van het actuele stabilisatieniveau. Dit is gemiddeld op 75 cm –Mv op perceel 644c en 55 cm –Mv op perceel 641e. Archeologische bodemsporen zijn door een intensieve bioturbatie doorgaans niet herkenbaar op geringere dieptes. Enkele aardewerkscherven bleken als zgn. zwevende aanlegvondsten in sommige

gevallen indicatief bij het lokaliseren van dieperliggende sporen. Bodemsporen met in de vulling sterk contrasterende bijmenging als houtskool en verbrande leem zijn wel herkenbaar direct onder de teelaarde.

3.2.1 Bodemsporen

Bij de terreininventarisatie zijn 70 antropogene bodemsporen geregistreerd (incl. vier twijfelgevallen). Vertegenwoordigde spoorcategorieën zijn greppels, loopgraven, kuilen, aardewerkconcentraties en (vermoede) crematiegraven. Voor een beschrijvend overzicht van de archeologisch relevante bodemsporen wordt verwezen naar onderstaande tabel. Voor een kaartbeeld wordt verwezen naar figuur 16.

SPOORBESCHRIJVING, DATERING EN FASERING								
Spoor	Type	vondsten	fysieke relatie	antropogene inclusies	D/L/B	Textuur	Kleur	Kleur
1-1	loopgraaf?	WOI?		aw, me, hk, br	201	lemig zand	heterogeen	grijzig bruin
1-2	kuil			MU, gl	392	lemig zand	heterogeen	grijzig bruin
2-1	loopgraaf?	WOI?		BR, hk	262	lemig zand	heterogeen	bruinig grijs
2-2	bijzetting?	ROM?		aw, hk	130	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
2-3	bijzetting?			hk	100	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
3-1	loopgraaf?	WOI?		me, bo, BR	85	lemig zand	heterogeen	bruinig grijs
3-2	bijzetting?			hk	96	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
3-3	kuil	YT		aw, hk	280	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
3-4	loopgraaf?	WOI?		me, hk	140	lemig zand	heterogeen	grijzig bruin
3-5	kuil	YT		aw, hk	408	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
3-6	greppel			hk	60	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
3-7	natuurlijk?			hk-	300	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
4-1	con. Aw	YT		aw, hk-	27	nvt	nvt	nvt
4-2	greppel			hk-, aw (niet verzameld)	80	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
4-3	greppel	ROM?		aw, hk-	370	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
4-4	bijzetting?			hk+	59	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
4-5	greppel	ROM/YT?		aw	180	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
5-1	greppel		YT	hk-	80	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
5-2	greppel				70	lemig zand	homogeen	grijzig bruin
6-1	loopgraaf?	WOI?		me	225	lemig zand	homogeen	grijzig bruin
6-2	loopgraaf?	WOI?		me	209	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
6-3	greppel	YT		aw	135	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
6-4	kuil			aw	84	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
6-5	kuil			hk	90	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
7-1	greppel	WOI?		ko+	63	lemig zand	heterogeen	bruinig grijs
7-2	loopgraaf?		WOI?	me	118	lemig zand	homogeen	grijzig bruin
7-3	loopgraaf?		WOI?	me	252	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
7-4	greppel		YT		121	lemig zand	homogeen	grijzig bruin
7-5	bijzetting?			hk	66	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
8-1	greppel	WOI?		ko+	68	lemig zand	indet	indet
8-2	loopgraaf?	WOI?		me	185	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
8-3	loopgraaf?	WOI?		me	192	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
9-1	bijzetting?			hk	106	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
9-2	loopgraaf?	WOI?		me	224	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
9-3	kuil	WOI?		hk, me	30	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
9-4	loopgraaf?		WOI?		193	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
9-5	con. Aw	MYT/LYT		aw, hk	nvt	nvt	nvt	nvt
9-6	con. Aw	MYT/LYT		aw	nvt	nvt	nvt	nvt
9-7	bijzetting			hk, vb	96	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
9-8	bijzetting			hk	129	lemig zand	homogeen	bruinig grijs

SPOORBESCHRIJVING, DATERING EN FASERING								
Spoor	Type	vondsten	fysieke relatie	antropogene inclusies	D/L/B	Textuur	Kleur	Kleur
10-1	con. Aw	YT		aw	nvt	nvt	nvt	nvt
10-2	loopgraaf?	WOI?		me	241	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
10-3	kuil	YT		aw	95	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
10-4	loopgraaf?	WOI?		me	231	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
10-5	natuurlijk?				128	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
10-6	greppel				40	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
11-1	natuurlijk?				346	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
11-2	loopgraaf?		WOI?		229	lemig zand	indet	indet
11-3	bijzetting?	YT		aw, hk	80	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
11-4	loopgraaf?		WOI?		138	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
11-5	greppel		ROM		107	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
11-6	natuurlijk?				500+	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
11-7	bijzetting?	ROM		aw, hk	59	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
12-1	loopgraaf?		WOI?		160	lemig zand	heterogeen	bruinig grijs
12-2	bijzetting?	YT		aw, hk	138	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
12-3	greppel				100	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
12-4	kuil				70	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
12-5	greppel	ROM		aw	309	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
13-1	greppel				56	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
13-2	bijzetting?			hk	154	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
13-3	bijzetting?			hk	42	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
13-4	bijzetting?			hk	36	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
13-5	bijzetting?			hk	89	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
13-6	bijzetting?			hk	165	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
13-7	greppel				49	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
14-1	bijzetting?	YT		hk, aw, vb	123	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
14-2	bijzetting?			hk	127	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
14-3	con. Aw	YT		aw	154	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
14-4	bijzetting?			hk	87	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
14-5	bijzetting?			hk	163	lemig zand	homogeen	bruinig grijs
				- weinig				
				+ veel				
				hk houtskoolspikkels				
				HK houtskoolbrokken				
				aw aardewerkscherven				
				me metalen voorwerp				
				si silex voorwerp				
				ns natuursteen overig				
				vb verbrand bot				
				bo botresten				
				br fragmenten bouwrest				
				BR brokken bouwrest				
				MU munitie niet gedetonneerd				
				mu munitie rest				
				gl glas of email				
				ko kolenslik				
				D grootste diameter in cm				
				L langste zijde in cm				
				B breedte enkel bij greppels				

De best vertegenwoordigde spoorcategorie betreft (vermoede) crematiegraven (*n*20). Resten van loopgraven en greppels zijn ook regelmatig opgemerkt (respectievelijk *n*17 en *n*16). Acht sporen zijn als kuilen geïdentificeerd. Vijf plaatsen waar geen bodemsporen zijn herkend maar wel aardewerk is gevonden, zijn beschreven als aardewerkconcentraties. Op twee locaties zijn recente greppels geïdentificeerd als afwateringsgreppels behorend tot spoorinfrastructuur.

3.2.2 Datering en fasering

In bovenstaande tabel wordt een eerste datering voorgesteld op basis van geassocieerde vondsten en verfijnd na overweging van vastgestelde fysieke relaties zoals stratigrafie en ruimtelijke samenhang. Zo zijn 20 bodemsporen gedateerd in de IJzertijd en, of Romeinse periode (d.i. 28%). Voor drie (vermoede) graven, drie kuilen, drie aardewerkconcentraties en drie greppels is een datering in de IJzertijd vooropgesteld (d.i. 17% van de onderscheiden bodemsporen). Twee (vermoede) graven en vier greppelsporen worden gedateerd in de Romeinse periode (d.i. 8% van de onderscheiden bodemsporen). Twee aardewerkconcentraties kunnen zowel in de Midden of Late IJzertijd als Romeinse periode worden gedateerd.

Een groot aantal bodemsporen zijn op morfologische gronden en, of op grond van geassocieerde vondsten en, of bijmenging gedateerd in de periode 1914-1918 (*n*20, d.i. 28% van de onderscheiden bodemsporen). Opgemerkt dient evenwel dat meerdere van deze sporen deel uitmaken van eenzelfde structuur waardoor feitelijk de WO I sporen verhoudingsgewijs een minder belangrijk aandeel in het sporenbestand vormen.

Iets meer dan de helft van de onderscheiden sporen (*n*40) zijn noch op basis van spoorvulling, noch op grond van stratigrafie of structurele samenhang nader te dateren. Van de (vermoede) crematiegraven blijven 15 ongedateerd. Meest waarschijnlijk sluit de datering van deze sporen aan bij de overige graven. Mits enig voorbehoud kan het aandeel pre- en vroeg-historische bodemsporen op de planlocatie dus bijgesteld worden van 20% tot 50% (*n*50).

3.2.3 Interpretatie

Van meerdere van de pre- en vroeg- historische bodemsporen wordt vermoed dat het restanten van crematiegraven betreft, meest waarschijnlijk brandrestengraven. Gedacht wordt aan grafkuilen met depots van crematieresten en, of brandstapelresten ofwel sporen die zo weinig crematieresten en, of vondsten bevatten dat het eerder om 'afval-' of 'offerkuilen' gaat. Ook de deponering van de keramieken schotel 4-1 wordt in deze funeraire context geïnterpreteerd. Kuilen en greppels die in de IJzertijd en Romeinse periode zijn gedateerd, kunnen ook worden gerelateerd aan het funeraire gebeuren of eventueel ook wijzen op de aanwezigheid van een omgreppeld nederzettingsterrein (zgn. *ferme indigène*).

De identificatie van de grafcontexten berust op de aanwezigheid van houtskool in de spoorvullingen enerzijds en anderzijds de algemene morfologie van de onderscheiden kuilen, welke niet te verwarren zijn met constructie elementen als paalkuilen e.d. Ook het voorkomen van verbrand bot in sporen 9-7 en 14-1, alsook secundaire verbranding

vastgesteld bij verschillende geassocieerde keramische vondsten (*infra*) verwijst opnieuw naar het dominant funeraire karakter van de onderzochte ruimte.

Figuur 9 Sporen 2-2 en 3-2

Figuur 10 Sporen 4-4 en 7-5

Aanvankelijk viel in de proefsleuven een iele, maar consequente spreiding van potentiële graven of graf-gerelateerde sporen op over de volledige planlocatie. Enkel in sleuf 9 werd een zekere concentratie opgemerkt. Met aanleg van de kijkvensters lijkt evenwel vastgesteld dat minstens plaatselijk rekening dient gehouden met het geconcentreerd voorkomen van (vermoede) graven. Meest illustratief in deze is kijkvenster 1 dat is aangelegd rond spoor 4-1, dat eerst geïsoleerd leek maar na uitbreiding van de sondage omgeven bleek door vijf potentiële graven.

Figuur 11 Sporen 9-1 en 9-7

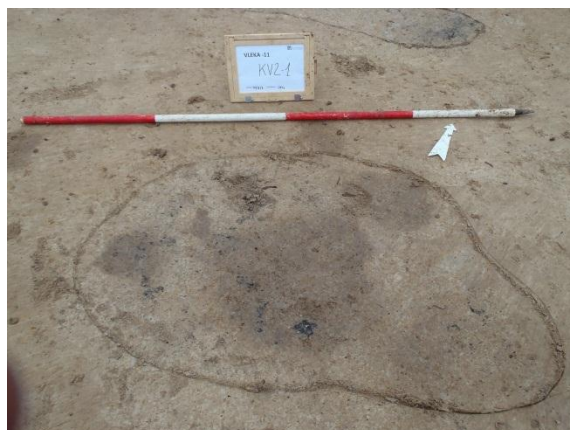

Figuur 12 Sporen 9-8 en 11-3

Figuur 13 Sporen 12-2 en 4-1

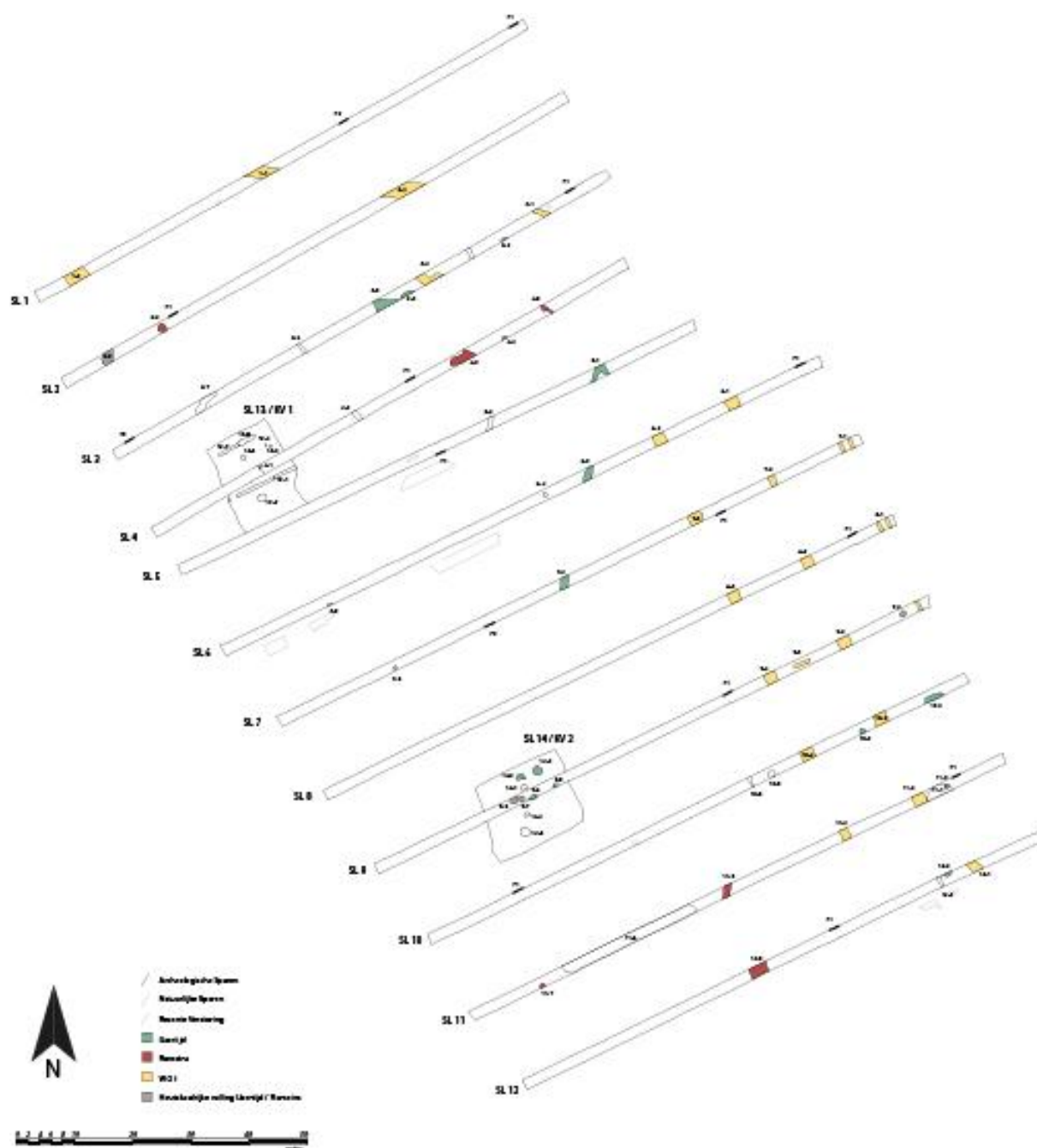

Figuur 14 Sporen 13-2 en 14-1

Figuur 15 Spoor 14-2

Figuur 16 Alle sporen gefaseerd

De jongste archeologisch relevante bodemsporen zijn geïnterpreteerd als restanten van loopgraven en spoorwegen uit 1914-1918. De gedocumenteerde greppelconfiguraties en – locaties stroken immers treffend met de infrastructuur die is afgebeeld op de *trenchmap* van 1918 (figuur 3). Opvallend is de breedte van de loopgraven. Eerder zijn bij de Deberghstraat afwijkend brede loopgraven vastgesteld (*supra*), maar met gemiddeld 2 m breedte verrassen de loopgraven bij de Kasteelweg opnieuw.

Figuur 17 Loopgraaf 8-2 en restant smalspoor 7-1

3.2.4 Vondstecategorieën

Er zijn 122 fragmenten keramisch vaatwerk ingezameld, alsook drie fragmenten van natuurstenen objecten, een *imbrex* fragment en een intacte glazen fles. Alle keramieken vondsten dienen voornamelijk gekoppeld aan de occupatie van de onderzochte terreinen tijdens de IJzertijd en de Romeinse periode (99%, *n*121). Twee natuurstenen objecten zijn verzameld bij het vrijmaken van sporen uit de IJzertijd. Een derde bewerkt fragment (slijpsteen?) komt uit een ongedateerd, potentieel oud spoor. De glazen fles komt uit een dump die meest waarschijnlijk dateert uit de Eerste Wereldoorlog of de periode daar net na. Bij de fles zijn drie stuwladings en verschillende granaten gevonden. De munitie is verzameld door DOVO en niet opgenomen in de vondstencatalogus.

Handgevormde waar (HGW) uit de IJzertijd en Romeinse tijd domineert het aardewerkspectrum van de Nieuwe Begraafplaats met 110 scherven. Het matig harde, onregelmatig gebakken aardewerk is hoofdzakelijk met potgruis (chamotte) verschaald en in mindere mate met organisch (plantaardig) materiaal en kwarts. Aangenomen wordt dat het om regionaal vervaardigde producten gaat. Er komen zowel grove als fijne gestructureerde

baksels voor. Het overgrote deel van de handgevormde waar is sterk gefragmenteerd en weinig diagnostisch.

ITEM	n	HG	ROM	VAR	opm.	Datering
1-0	1			1	steengoed kruikje	PME
2-2	2		2	0	fijne potgruismagering en zwarte spikkels (houtschool?), 2x uitstaande, geprofileerde rand	VROM?
3-3.0	12	12			12x potgruismagering: 6x wand, 6x sterk gefragmenteerd, soms verbrand	YT
3-5.0	1	1			1x wand; groef, aan binnen- en buitenkant geglad; chamotte; waarschijnlijk nagedraaid	YT
4-0	2		2		2x gewoon reducerend: driehoekige rand	ROM
4-1.0	5	5			5x potgruismagering; 4x wand, 1x sterk gefragmenteerd, verbrand	YT
4-1.1	45	45			45x wand en bodem van zelfde individu (schaal?, bord?): kamstrepen	YT
4-3.0	1		1		kruikwaar? potgruis en fijne kwartsmagering, volledig verbrand	ROM?
4-5.0	5	4			4x grove verschralling; 1x bodem, 3x sterk gefragmenteerd	YT
			1		kwartsverschralling, reducerend gebakken, indet.	ROM?
6-0	1	1			1x grove verschralling, 1x wand	YT
6-3	6	6			6x potgruisverschralling, 1x bodem; 5x sterk gefragmenteerd	YT
7-0	1		1		potgruis en fijne kwartsmagering, sterk afgesleten	ROM?
9-5.0	6	5			potgruisverschralling; verbrand; 1x wand met knik en bijhorend 1x licht uitstaande, afgeplatte rand	MYT/LYT
			1		kruikwaar	ROM
9-6.0	1	1			1x geknikte wand, grove potgruismagering	MYT/LYT
10-1	3	3			potgruis magering: 1x vingerlijnen, 1x kamstreken	YT
10-3	12	12			potgruismagering: 2x bodem, 8x wand, 2x gefragmenteerd; 9x verbrand, 1x gegladde binnenkant	YT
11-0	3	3			1x wand, 2x wand geglad	YT
11-3.0	1	1			potgruis magering	YT
11-7	1		1		sliblaag, open vorm, dunwandig, volledig verbrand, kwartsrijk	ROM
12-2	1	1			potgruis magering 1x bodem?	YT
12-5.0	6	4			4x fijne potgruisverschralling, gefragmenteerd	
			2		1x granuleus verschraald met kwarts en potgruis: geprofileerde rand	ROM
KV2-1.1	2	2			potgruismagering: 1x schouderfragment met spatelindruk op schouder en gegladde band op schouderknik	YT
KV2-3.0	4	4			potgruismagering: 3x wand, 1x bodem?; verbrand	YT
	122	110	11	1		

De wijze van wandbehandeling en versiering laat zelden toe een onderscheid te maken tussen IJzertijd en Romeins materiaal. Patronen van kamstrepen, ingegladde lijnen en indrukken van spatel komen allemaal voor vanaf de Midden IJzertijd.¹²

Meest diagnostisch zijn de aardewerkvormen en afwerkingswijze. Beiden categorieën zijn enkel af te leiden bij de meest complete profielen.

Het gereconstrueerde vormenspectrum lijkt hoofdzakelijk te bestaan uit open vormen zoals schalen, kommen en borden. Diagnostisch zijn geknikte profielen zoals aangetroffen bij aanleg van sporen 9-5 en 9-6. De relatief verzorgde, geprononceerde wandknik laat een vroege La Tène datering vermoeden (5e eeuw voor Chr) maar sluit geen jongere datering in de overgang van Midden naar Late IJzertijd, tussen 400 en 150 v.Chr. uit.¹³

Vermeldenswaardig is nog de secundaire verbranding van verschillende handgevormde aardewerkscherven.

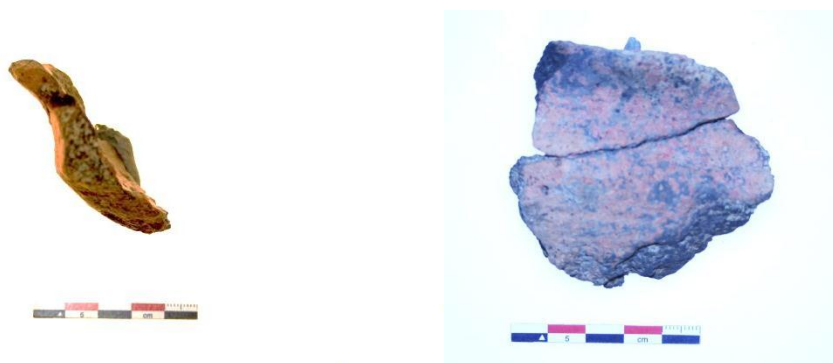
¹² bv. De Clercq e.a. 2005a: 238-253, De Clercq e.a. 2005b: 162-163 en De Clercq 2009: 419-421

¹³ De Clercq e.a. 2005a: 250. Het dient bovendien opgemerkt dat geknikte vormen in deze streek langer in gebruik bleven en dat een inheems Romeinse datering niet uitgesloten kan (pers. med. Prof. Dr. W. De Clercq, UGent).

Na het handgevormd aardewerk uit de IJzertijd en Romeinse periode vormt gedraaid aardewerk uit de Romeinse periode (ROM) de meest omvangrijke, doch beduidend minder vertegenwoordigde keramiegroep met 11 scherven. Bij de aardewerkscan is kruikwaar en gewoon reducerende waar herkend. Item 11-7 is een dunne scherf en volledig verbrand. De scherf behoort een open vorm toe. Resten van een sliblaag lijken herkenbaar op het verder onbepaalde, kwartsrijk baksel.

Figuur 18 Handgevormde aardewerk met geknikt profiel, item 9-6.0

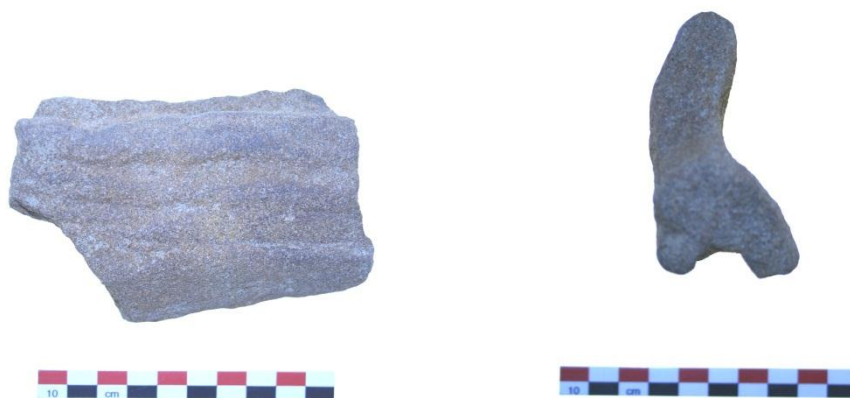

Figuur 19 Handgevormd aardewerk met geknikt profiel , item 9-5.0

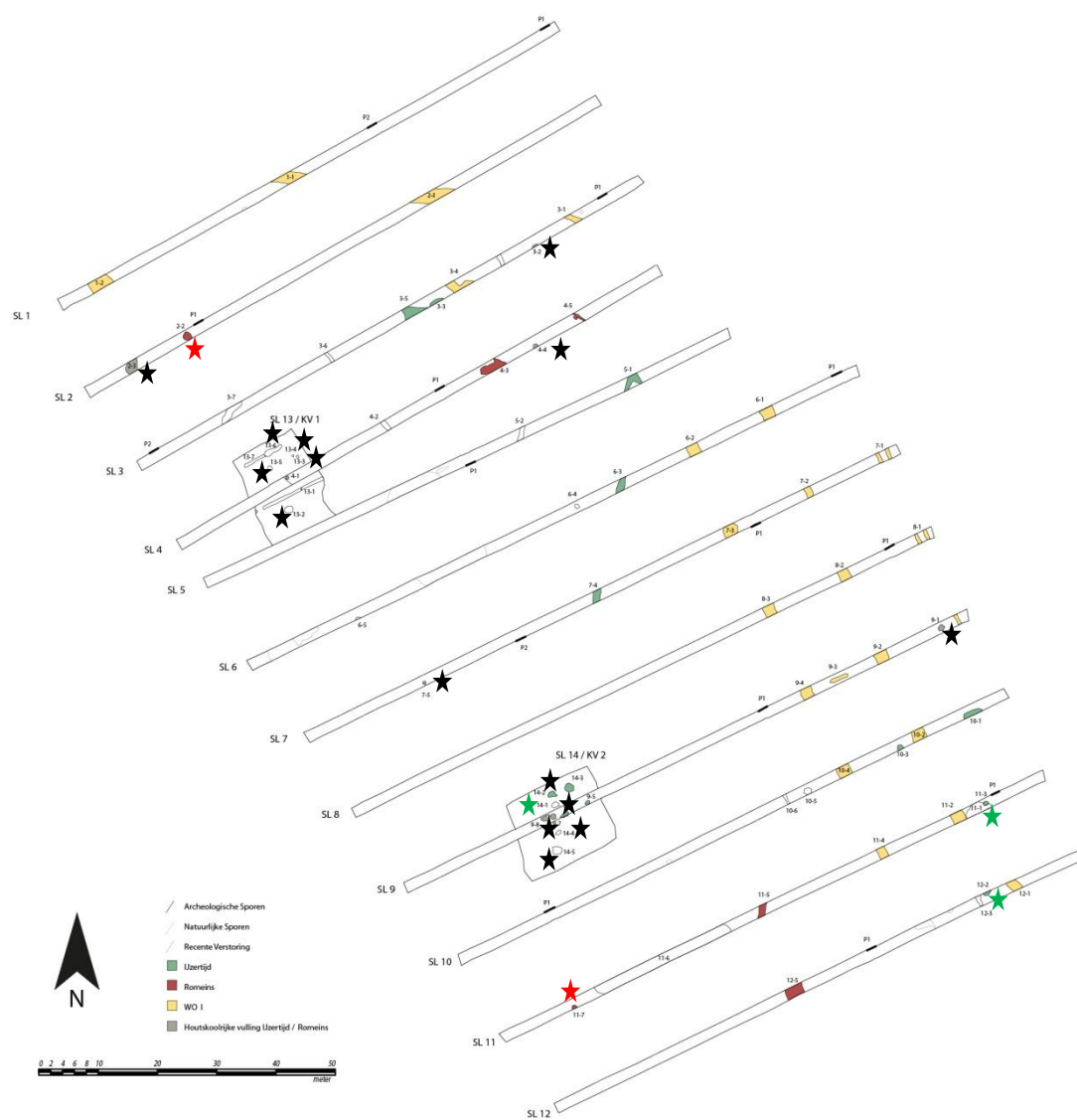

Figuur 20 Item 2-2 baksel met potgruis- en houtskool(?) –magering

Figuur 21 Item 4-2 in ijzerzandsteen

Figuur 22 Verspreiding van de vermoede crematiegraven (sterren, zwart: met onbekende datering, rood: Romeins, groen: IJzertijd)

3.3 Waarde van de archeologische resten

3.3.1 Inhoudelijke waarde van de pre- en vroeg- historische resten

Op de planlocatie zijn vermoede crematiegraven en andere graf-gerelateerde archeologische resten gevonden die dateren uit de IJzertijd en, of Romeinse periode. Potentieel interfereert de planlocatie voor het grootste deel met een uitgestrekte necropool. De greppels die zijn waargenomen en dateren uit deze perioden kunnen of gekoppeld aan de necropool of indiceren daarnaast nog de aanwezigheid van een omgreppeld nederzettingsterrein, een zgn. *ferme indigène*.

In de IJzertijd en tijdens de Romeinse periode vormde crematie het archeologisch meest herkenbare begrafenisritueel. De overledene werd gecremeerd op een brandstapel, waarna de crematieresten werden bijgezet in een grafkuil of een urne. De crematiegraven kunnen gegroepeerd voorkomen in grafvelden van variabele omvang, al dan niet omgeven door randstructuren als greppels en palenzettingen. De omvangrijkste voorbeelden uit de IJzertijd zijn bekend uit Neerharen-Rekem (circa 230 graven onderzocht, begrenzing nog onbekend), Neerpelt, site De Roosen (140 graven onderzocht) en Donk, site het Groot Veld (142 graven onderzocht).¹⁴ De landelijke grafvelden uit de Romeinse periode lijken van dezelfde grootorde. Onderzochte voorbeelden zijn Waasmunster, site Pontrave (meer dan 300 graven), Oudenburg, site Sportveld (circa 400 graven) en Destelbergen, site Eenbeekeinde (circa 250 graven).¹⁵

Met name voor de IJzertijd is het grafritueel in Vlaanderen nauwelijks bekend ten westen van de Scheldevallei. Doorgaans betreft het vrij geïsoleerde waarnemingen van funerair gerelateerde fenomenen, zoals bij Oedelem, site Wulfsberge¹⁶ of recent nog bij Hoogstade, site Hostade.¹⁷ Feitelijke grafvelden zijn alsnog onbekend in West-Vlaanderen.¹⁸ Dat ter hoogte van de actuele planlocatie (delen van) een IJzertijd grafveld bewaard kunnen zijn, maakt deze locatie dan ook archeologisch uiterst waardevol.

3.3.2 Fysieke waarde van de pre- en vroeg- historische resten

Voor de planlocatie wordt een gaafheid vooropgesteld die algemeen geldt voor het buitengebied in pleistoceen Vlaanderen. Door (subrecente) landbouwactiviteit wordt op

---

¹⁴ Temmerman 2002, 37.

¹⁵ De Clercq 2009, 347.

¹⁶ Cherretté & Bourgeois 2003.

¹⁷ Onderzoek uitgevoerd september 2011. Pers. com. M. Dewilde (OE), S. Dedecker (OE) en J. Vanden Borre (BAAC Vlaanderen).

¹⁸ De Mulder 2009.

perceel 644c uitgegaan van een 40 tot 50 cm diepe verstoring. Op perceel 641e wordt uitgegaan van een 25 tot 30 cm diepe omwoeling. Nergens op de planlocatie worden afgedekte, intacte pre- of vroeg- historische leefniveaus verwacht. Enkel resten die in pre- of vroeg –historische tijden voldoende diep zijn ingegraven worden op de planlocatie verwacht.

Voor de conserveringsgraad van de archeologische bodemsporen dient gewezen op de aanwezigheid van zgn. verbruining. Bij ontbreken van sterk contrasterende antropogene bijmening (houtskool, verbrande leem, aardewerk, etc.) kunnen antropogene bodemsporen door vervaging moeilijk of niet herkenbaar zijn direct onder de teelaarde. Homogenisering vormt niet zozeer een probleem voor de herkenning van de houtskoolrijke crematiegraven maar kan problematisch zijn bij het opsporen van eventuele randstructuren als greppels en palenzettingen.

Tijdens de terreininventarisatie zijn bij het vermoede grafveld uitsluitend anorganische vondsten geregistreerd: keramiek en natuursteen. De aanwezigheid van kleine fragmenten verbrande bot dient vermeld. Niet verbrande organische resten worden enkel op grote diepte, onder de permanente grondwaterspiegel verwacht.

3.3.3 Waarde van de oorlogsresten

Langs de oostelijke en noordelijke rand van de planlocatie zijn resten uit de Eerste Wereldoorlog geregistreerd. Gesteld wordt dat deze maar een beperkte meerwaarde hebben als kennisbron voor de Eerste Wereldoorlog.¹⁹

Vermoede structuurresten behoren loopgraven en spoorinfrastructuur toe. De locatie van de structuren conformeert met en bevestigt de geraadpleegde historische data. Er zijn geen archeologische resten op de planlocatie aangetroffen die de historische bronnen aanvullen.

Bij het vrijmaken van de oorlogsstructuren is relatief weinig vondstmateriaal aangetroffen. Aangezien de planlocatie zich verschillende kilometers achter het front bevond mag dit niet verwonderen. De loopgraven zullen minder intensief gefrequentieerd zijn waardoor geassocieerde vondsten minder informatief zijn voor het dagelijks leven van de soldaten. Vondsten zijn enkel in sleuf 1 bij spoor 2 opgemerkt. De context is evenwel geïnterpreteerd als dump die tot stand is gekomen bij de opruiming (direct) na de oorlog.

De positie achter het front biedt toch beperkte kansen tot relevante datavergaring. Doordat de planlocatie niet intensief is beschoten, kan de aanwezige infrastructuur vrij gaaf bewaard zijn. Dit geldt met name voor de diep ingegraven defensieve structuren als loopgraven.

---

¹⁹ Pers. com. M. Dewilde

Potentieel kunnen (delen van) de loopgravenconstructies nog goed bestudeerd worden op de planlocatie.

4. Conclusies en aanbevelingen

De gemeente Vleteren plant de aanleg van een nieuwe begraafplaats in Oostvleteren. Het archeologisch projectbureau Ruben Willaert bvba heeft van 12 tot en met 14 december 2011 de ruim 2 hectare grote planlocatie archeologisch geïnventariseerd door middel van proefsleuven. Doelstelling van het onderzoek was om na te gaan of er op de planlocatie archeologische vindplaatsen aanwezig zijn die aangetast of vernield kunnen worden naar aanleiding van de geplande herinrichting.

4.1 Geïnventariseerde archeologische resten

Bij de terreininventarisatie zijn 70 archeologisch relevante bodemsporen geregistreerd en 127 vondsten geborgen. De vondsten betreffen hoofdzakelijk fragmenten van pre- en vroeg-historische keramieken recipiënten (96%). Daarnaast zijn uit dezelfde perioden enkele natuurstenen objecten geborgen en een fragment van een Romeinse dakpan. Vondsten uit de Eerste Wereldoorlog bleven beperkt tot enkele niet gedetoneerde explosieven en een glazen fles.

De helft van de vastgestelde bodemsporen dateert uit de IJzertijd (overgang tussen Midden en Late IJzertijd?) en, of Romeinse tijd. Verspreid over de planlocatie zijn 20 houtskoolrijke sporen geïdentificeerd als potentiële crematiegraven. Twee vermoede graven zijn op grond van geassocieerde keramische vondsten gedateerd in de Romeinse periode. Drie vermoede graven zijn op grond van geassocieerde keramische vondsten gedateerd in de IJzertijd. Verschillende greppels, kuilen en aardewerkconcentraties dateren ook uit de IJzertijd of Romeinse periode en passen binnen het funeraire spectrum.

De archeologische resten uit de IJzertijd en, of Romeinse tijd behoren meest waarschijnlijk tot een uitgestrekt grafveld dat nagenoeg volledig interfereert met de onderzocht planlocatie. De vermoede aanwezigheid van het grafveld maakt de planlocatie archeologisch uiterst waardevol.

Uit de Eerste Wereldoorlog zijn resten van een loopgravensysteem en spoorinfrastructuur bewaard. De oorlogsresten komen geconcentreerd voor langs de oostelijke en noordelijke rand van de planlocatie. Gesteld wordt dat de resten uit de Eerste Wereldoorlog maar een beperkte meerwaarde hebben als kennisbron van het verleden.

4.2 Aanbevelingen

Bij de inrichting van aanvullend archeologisch onderzoek op de planlocatie dient rekening gehouden met:

- de aanwezigheid van een uitgestrekt grafveld uit de perioden Midden IJzertijd, Late IJzertijd en Romeinse tijd. De omvangrijkste landelijke necropolen uit deze perioden kunnen tot enkele honderden crematiebijzettingen tellen;
- de aanwezigheid van crematiegraven en potentieel ook funeraire randstructuren, als aardewerkconcentraties, palenzettingen en greppels;
- de dominante bijzettingsmethode lijkt het brandrestengraf, maar ook andere graftypes als urnengraven, brandafvalgraven en beenderpakgraven kunnen voorkomen. Budget dient gereserveerd voor natuurwetenschappelijke analyse van verwachte crematieresten;
- het voorkomen van gehomogeniseerde lemige zandleembodems waardoor meest efficiënt met minstens twee opgravingsvlakken dient opgegraven: 1) direct onder de teelaarde waar crematiegraven en aardewerkconcentraties opgespoord kunnen worden en 2) onder de gehomogeniseerde zandleem waar resten van de diepst ingegraven paalkuilen en greppels geobserveerd kunnen worden;
- de vervaging van (delen van) bodemsporen, waardoor losse vondsten gevonden onder de teelaarde best driedimensionaal ingemeten worden opdat vervaagde (delen van) spoorvullingen gereconstrueerd kunnen worden;
- de beperkte informatiewaarde van aanwezige resten uit de Eerste Wereldoorlog, waardoor aanvullend onderzoek op deze kan beperkt blijven tot enkele gerichte coupes van loopgraven;
- de lemige zandleem die zeer gevoelig is voor wateroverlast waardoor opgravingsvlakken op korte tijd onbetreedbaar en onbewerkbaar worden. Niet zozeer het grondwater stelt op de planlocatie een probleem. Best wordt aanvullend onderzoek uitgevoerd in een neerslagarme periode;
- de kans op het aantreffen van dumps van niet afgeschoten en niet gedetoneerde explosieven. Zeker langs de Kasteelweg geldt op grond van actuele onderzoeksresultaten een verhoogde trefkans.

5. Literatuur

BOGEMANS F. 1996: *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart. Kaartblad 23 Mechelen*, Brussel.

CHERRETTÉ B. & J. BOURGEOIS 2003: Oedelem-Wulfsberge 2002: grafmonumenten uit brons- en ijzertijd (W.-VI.), *Lunula, Archaeologia protohistorica* XI, 33-36.

DE CLERCQ W 2009: *Lokale gemeenschappen in het Imperium Romanum. Transformaties in rurale bewoningstructuur en materiële cultuur in de landschappen van het noordelijk deel van de civitas Menapiorum (provincie Gallia-Belgica, ca. 100 v.Chr.-400 n.Chr.)*. Proefschrift ingediend tot het behalen van de graad van doctor in de Archeologie, Gent 2009.

DE CLERCQ W., VAN RECHEM H. & M. VAN STRYDONCK, 2005a: Activiteiten in een landschap uit de 4de-3de eeuw v.Vhr. te Denderbelle, plaats Fonteintje (gem. Lebeke, prov. Oost-Vlaanderen). In: IN'T VEN I. & W. DE CLERCQ, *Een Lijn door het Landschap. Archeologie en het VTN- project 1997-1998, deel II*. Archeologie in Vlaanderen, Monografie 5, Brussel: 231-258.

DE CLERCQ W., CHERRETTÉ B., DE MULDER G. & H. VAN RECHEM, 2005b: Een waterput uit de vroege IJzertijd en een gebouw uit de Romeinse tijd in Berlare-N445 (gem. Berlare, prov. Oost-Vlaanderen). In: IN'T VEN I. & W. DE CLERCQ, *Een Lijn door het Landschap. Archeologie en het VTN- project 1997-1998, deel II*. Archeologie in Vlaanderen, Monografie 5, Brussel: 155-176.

DE GRUYSE J., DEMEY D. & F. BEKE 2011: Archeologisch vooronderzoek project "Spanjestraat" (gem. Staden, Prov. West-Vlaanderen), Sijsele.

DEMEY D 2011: Archeologisch onderzoek bij Oud Klooster (Dendermonde), Ruben Willaert Rapport 2, Sijsele.

DE MULDER G. 2009: IJzertijd. Begraafplaatsen, *Onderzoeksbalans Archeologie*.

DEWILDE M. 2009: *Oostvleteren - Deberghstraat (2006/136)*, onuitgegeven rapport.

GHEYSEN K. 2010: *Archeologische controle zijstraat Keiweg te Vleteren*, Vlaamse Landmaatschappij.

MERKENS L. & A. TOL 2011: Grafvelden en greppelstructuren uit de IJzertijd en Romeinse tijd bij Itteren (gem. Maastricht). Archol Rapporten 144, Leiden.

TEMMERMAN B. 2002: Het urnengrafveld van Neerharen-Rekem (Lb.): hernieuwd onderzoek, *Lunula, Archaeologia protohistorica* X, 36-38.

VAN COUENBERGHE B. & C. RYSSAERT 2011: *Archeologisch proefsleuvenonderzoek Poperinge Sappenleen*. Antea Groep.